

КАРАНТИННІ НЕМАТОДИ КАРТОПЛІ

Смець О.М., к.б.н., доцент

Лежненко О.О., студ. 5 курсу ФАТіПК, спец. «Захист рослин»

Картопля - один із найцінніших продуктів харчування людей. Нині картоплю вирощують майже в 150 країнах світу. Її виробництво перевищує 300 млн т. У 2013 році Україна посіла 4 місце в світі за обсягами вирощування картоплі. Її валовий збір становив 21,5 млн. тон. [1]. На сьогодні, виявлено близько 100 шкідливих організмів, які так чи інакше пошкоджують картоплю. Це комахи, слимаки, бактерії, віруси, гриби, нематоди. Втрати від діяльності цих організмів досягають 30-50% врожаю [2].

Серед згаданих шкідочинних організмів особливе місце займають нематоди, так як саме вони є чинниками фонового зараження ґрунту. Картоплю можуть уражати понад 10 видів шкідливих нематод [3]. Серед них найбільш шкідочинними є цистоутворюючі нематоди.

Метою досліджень було вивчення біології та поширення карантинних цистоутворюючих нематод картоплі. Дослідження проводили шляхом аналізу літературних джерел.

В Україні до карантинних цистоутворюючих нематод картоплі належать два види фітогельмінтів родини *Heteroderidae* роду *Globodera* - золотиста картопляна нематода - *Globodera rostochiensis* та бліда картопляна нематода - *Globodera pallida*. Обидва види є карантинними об'єктами. *Globodera rostochiensis* – обмежено поширений паразит картоплі, а *Globodera pallida* на тетерах нашої держави на сьогодні не виявлена і має статус карантинного організму, що не зареєстрований на території України.

Біологія обох видів дуже подібна і передбачає обов'язкове утворення самок-цист наприкінці вегетації картоплі. Для *Globodera rostochiensis* властива золотиста стадія цист, яка передуює коричневій і яку можна спостерігати під час цвітіння картоплі. Важливою відмінною особливістю *G. pallida* являється те, що в процесі її онтогенезу відсутня золотиста стадія. Ця її особливість дозволяє ефективно діагностувати *G. pallida* в польових умовах. Після закінчення цвітіння картоплі колір самиць *G. pallida* на коренях картоплі залишається білим (іноді кремовим) до кінця вегетації, а потім вони швидко стають коричневими цистами. У *G. rostochiensis* в цей час самиці золотистого кольору і поступово темніють, перетворюючись на цисту.

За особливостями зовнішньої будови цист обидва види також дуже подібні. Проте, ряд морфологічних особливостей *G. pallida* дозволяє провести її диференціальний аналіз до *G. rostochiensis*. Відрізняється *G. pallida* довжиною стилета і будовою базальних голівок: у *G. pallida* стилет на 1-2 мм довший за стилет *G. rostochiensis*, а базальні голівки з виїмкою та спрямованими вперед виступами (у *G. rostochiensis* базальні голівки округлі).

Відрізняються також ці види нематод особливостями будови анально-вульварної пластинки: в зоні між вульвою і анусом у *G. pallida* число грубіших кутикулярних складок менше, ніж у *G.rostochiensis*.

Як зазначалося вище, *G. pallida* в Україні не виявлена. Поте, ймовірність її поширення на територію нашої країни досить висока. В зв'язку з цим, щодо даної нематоди застосовані передбачені законодавством обмежувальні карантинні заходи.

G.rostochiensis хоч і має статус обмежено поширеного карантинного організму, проте, на теперішній час цей паразит рослин розповсюджений в 17 областях України: Вінницькій, Волинській, Житомирській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Луганська, Львівській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Харківській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській та Одеській.

На початок 2014 року площа під золотистою картопляною нематодою в Україні становила 4806 га. Карантинні режими щодо цього шкідника діють і у 1043 населених пунктах, 23 господарствах та на понад 16,5 тис. присадибних ділянок. Зі 100% загальної площі зараження нематодою в Україні 87% припадає на присадибні ділянки громадян [4].

Література.

1. Маслак О. М. Картопляні жнива: підсумки та прогнози //Агробізнес сьогодні. Газета підприємців АПК. - №17(264) вересень 2013 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-52-32/1798-2013-09-27-12-41-17.html>
2. Аграрний тиждень. Україна [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://a7d.com.ua>
3. Прикладная нематология / Н.Н. Буторина, С.В. Зиновьева, О.А. Кулинич и др. ; [отв. ред. С.В. Зиновьева, В.Н. Чижов] ; Ин-т паразитологии РАН. - М. : Наука, 2006. - 350 с.
4. Челомбітко А., Башинська О. Нематода: золотиста небезпека / А. Челомбітко, О. Башинська. – Пропозиція. – 2014. – № 10. – С. 92-96